

ARBEIDSRETTEN

DOM

Avsagt: 22. januar 2016

Saksnr.: 11/2015

Lnr.: 2/2016

Dommere: Jakob Wahl
Marit B. Frogner
Kirsti Coward
Lise Dragset
Terje Solberg
Sigve Eikeland
Axel Thuve

Saken gjelder: Spørsmål om overenskomst mellom NITO og NHO punkt 3-1 andre ledd og 3-2 femte ledd får anvendelse for arbeidstakere med utdanning ut over bachelornivå

NITO – Norges Ingeniør- og
Teknologorganisasjon

Advokat Torstein Goyer
Rettslig medhjelper: Advokat Kirsten
Rydne

mot

Næringslivets Hovedorganisasjon

Advokat Tor S. Brustad

DOM

- (1) Saken gjelder spørsmålet om overenskomst mellom NITO – Norges Ingeniør- og Teknologorganisasjon og Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) for perioden 2014–2016 punkt 3-1 andre ledd og punkt 3-2 femte ledd gjelder for medlemmer av NITO med utdanning ut over bachelornivå.
- (2) **Sakens tariffrettslige bakgrunn og ramme**
- (3) NHO og NITO har inngått overenskomst for perioden 2014–2016 (avtale nr. 272). Tvisten gjelder forståelsen av denne etter at punkt 1-1, virkeområde, ble endret ved tariffrevisjonen i 2014. Partene er i ettertid blitt uenige om hvorvidt to av bestemmelsene, punkt 3-1 andre ledd om lokale lønnsforhandlinger og punkt 3-2 femte ledd om individuell lønnsfastsettelse, får anvendelse for NITOs medlemmer med utdanning ut over bachelornivå. Partene har av den grunn ikke ferdigstilt endelig tekst.
- (4) Overenskomsten for 2012–2014 hadde i kapittel 1, virkeområde og omfang, blant annet slike bestemmelser i punkt 1-1, virkeområde:

«Denne Overenskomst gjøres etter krav fra NITO eller NHO gjeldende for medlemmer av NITO for de i bedriften ansatte ingeniører/teknikere i funksjonærstillinger jfr. punkt 1-4 til 1-6.

...

Har bedriften innsigelser mot at Overenskomsten gjøres gjeldende for enkelte av de personer som er omfattet av kravet, må innsigelsene fremkomme innen 1 måned fra mottakelsen av kravet.»

- (5) Punkt 1-4 til 1-7 hadde bestemmelser om ingeniør- og teknikerbegrepet og krav til utdanning for å kunne omfattes av overenskomsten:

«1-4 Ingeniørbegrepet

Som ingeniør anses i denne Overenskomst arbeidstakere som har eksamen fra 2- og 3-årige norske tekniske skoler (ingeniørskoler/ingeniørhøgskoler) og 2-årige norske tekniske skoler fra før 1961 eller likeverdige skoler.

Dersom en arbeidstaker har skaffet seg tilsvarende kunnskaper, skal søknad om medlemskap i første omgang prøves av NITO. Dersom den enkelte bedrift i et konkret tilfelle likevel ikke aksepterer vedkommende som ingeniør, avgjøres forholdet av organisasjonene. I den utstrekning retningslinjer kan utarbeides av organisasjonene i fellesskap, vil dette bli gjort.

1-5 Teknikerbegrep

Som tekniker anses i denne Overenskomst arbeidstakere som har eksamen fra norske tekniske fagskoler (2-årig teknisk fagskole opprettet iflg. Stortingsmelding nr. 62 (1965/66)) og som er ansatt i stillinger som krever teknisk utdanning.

1-6 Kombinert teknisk/økonomisk utdanning

Som følge av endret utdannelsesmønster omfatter også Overenskomsten kombinert teknisk/økonomisk utdanning på minst samme nivå, jfr. 1-4 og 1-5.

1-7 Vurdering av utdannelsesnivå

Hvis en person med tilsvarende utdannelsesnivå, jfr. punkt 1-4, 1. avsnitt, søker medlemskap i NITO, kan det tas opp med bedriften spørsmålet om å la Overenskomsten komme til anvendelse for ham/henne, forutsatt at han/hun kan dokumentere at han/hun har skaffet seg tilsvarende teoretiske kunnskaper.»

- (6) Kapittel 3 i overenskomsten har bestemmelser om lønnsvurdering og lønnsregulering. Det er under saksforberedelsen for Arbeidsretten klarlagt at uenigheten mellom partene er knyttet til forståelsen av overenskomsten punkt 3-1 andre ledd og 3-2 femte ledd, jf. også avsnitt 20 nedenfor. Bestemmelsene hadde slik ordlyd i overenskomsten for 2012–2014:

«3-1 Generelle forhold – lokale forhandlinger

En gang hvert år skal det med basis i bedriftens økonomiske stilling, produktivitetmessige utvikling, konkurransesituasjon m.v. foretas en vurdering av de individuelle lønninger. Den regulering som måtte bli en følge av vurderingen skal gjøres gjeldende fra en på forhånd fastlagt dato.

Lønnsnivået for en bedrifts ingeniører/teknikere skal avpasses etter bedriftsmessige, bransjemessige og lokale forhold under hensyntagen til det alminnelige lønnsnivå for ingeniører/teknikere.

De lokale parter skal på forhånd eller som innledning til forhandlingene søke å komme fram til en felles forståelse av hvordan kriteriene i 1. og 2. ledd skal forstås.

3-2 Individuelle forhold

Lønnen for det enkelte NITO-medlem fastsettes som årslønn eventuelt månedslønn.

Bedriften skal fastsette de enkelte medlemmers lønn individuelt etter en saklig vurdering av kompetanse, dyktighet, resultatoppnåelse og stillingens ansvars- og arbeidsområde. I denne vurderingen skal det ikke forskjellsbehandles på grunnlag av kjønn.

I forbindelse med de lokale lønnsforhandlingene skal bedriften også foreta en lønnsvurdering av arbeidstakere som er fraværende på grunn av foreldrepermisjon. I bedriftens vurdering skal det tas hensyn til at yngre ingeniører normalt har en rask kompetansevekst.

Individuell lønnsfastsettelse forutsetter dialog, for eksempel lønnsamtale, mellom leder og medarbeider. Lederen skal gi medarbeideren tilbakemelding om den vurdering som er gjort i henhold til fastsatte vurderingskriterier, begrunnelsen for denne og eventuelle lønsmessige konsekvenser. Medarbeideren må gis anledning til å kommentere vurderingen.

Ved vurderingen av de individuelle lønninger skal det tas hensyn til så vel den utvikling i ingeniør-/teknikerlønnene generelt som må forventes det enkelte år, som til den endring som er skjedd med hensyn til den enkeltes kompetanse.

Tillitsvalgtarbeid gir normalt kvalifikasjoner som inngår i denne vurderingen.

Lønnsdifferensieringen mellom ingeniørene/teknikerne i en bedrift skal tilstrebes foretatt så rettferdig som mulig under hensyntagen til de ovenfor fastsatte retningslinjer for individuell lønnsfastsettelse.

I den utstrekning bedriften i det enkelte år finner det nødvendig for å rette opp oppståtte skjevheter, skal den kunne foreta en tilleggsregulering til et annet tidspunkt enn ovenfor bestemt.»

- (7) Punkt 4-4, statistikk, hadde slik bestemmelse i tredje ledd:

«Partene er enige om at NITOs lønnsstatistikk vil være et av flere relevante momenter i forhold til gjennomføringen av lokale lønnsforhandlinger etter Overenskomstens kap. 3.»

- (8) Ved tarifforhandlingene i 2014 fremmet NITO 1. juni 2014 som «krav 1» blant annet krav om endring av punkt 1-1, virkeområde:

«Endring pkt. 1-1, 1. ledd

Denne avtalen gjøres etter krav fra NITO eller NHO gjeldende for medlemmer av NITO som er ansatt i funksjonærstillinger i bedrifter tilsluttet NHO og for vedkommende bedrift.»

- (9) Det ble videre krevd at punkt 1-4 og 1-5 skulle fjernes, forutsatt at partene ble enige om ny tekst i første ledd.

- (10) I NHOs krav 15. september 2014 var endringen av virkeområde ikke tatt inn, men det var foreslått at punkt 1-4 til 1-7 ble samlet i et eget punkt.

- (11) Det ble 22. og 23. september 2014 gjennomført forhandlinger om revisjon av overenskomsten. I revidert protokollskisse – Tilsvar fra NITO 23. september kl. 14.30, het det blant annet:

«Endring pkt. 1-1, 1. ledd

Denne avtalen gjøres etter krav fra NITO eller NHO gjeldende for medlemmer av NITO som er ansatt i funksjonærstillinger i bedrifter tilsluttet NHO.

...

Begrepet medlem må erstatte ingeniør/tekniker gjennomgående i hele overenskomsten.

...

Til protokollen

Endring pkt. 1.1 første ledd og fjerning av 1-4 til 1-6

Endringen er redaksjonell og innebærer ingen endring av overenskomstens virkeområde.

Partene er enige om utdanningskravet i pkt. 1-4 til 1-6 er minimumsgrenser som ikke utelukker ingeniører/teknologer med høyere utdanning.»

- (12) I e-post senere samme dag kl. 16.48 oversendte NHO ved Oskar Rønbeck endelig protokoll. Av denne fremgår blant annet følgende:

«Partene er enige om følgende endringer i avtalen:

1-1 Virkeområde

Denne avtalen gjøres etter krav fra NITO eller NHO gjeldende for medlemmer av NITO som er ansatt i funksjonærstillinger i bedrifter tilsluttet NHO.

(ledd 7 og 8 under 1-1)????

Begrepet *medlem* eller *arbeidstaker* erstatter *ingeniør / tekniker* i hele overenskomsten så langt det passer.

Til protokollen

Endring pkt. 1.1 første ledd og fjerning av 1-4 til 1-7.

Endringen er redaksjonell og innebærer ingen endring av overenskomstens virkeområde.

Partene er enige om utdanningskravet i pkt. 1-4 til 1-7 i overenskomsten av 2012 er minimumsgrenser som ikke utelukker ingeniører/teknologer med høyere utdanning.»

(13) Den endelige protokollen partene signerte har blant annet slik ordlyd:

«1-1 Virkeområde

1. ledd utgår og erstattes med:

Denne avtalen gjøres etter krav fra NITO eller NHO gjeldende for medlemmer av NITO som er ansatt i funksjonærstillinger i bedrifter tilsluttet NHO.

5. og 6. ledd flyttes til 1-3, første og andre ledd.

1-3 endrer overskrift til Avtaleopprettelse

1-4 til 1-7 utgår

...

§ 4-4 Statistikk

1. og 2. ledd utgår.

Ny setning: NHO har ingen innvendinger til at bedriftene velger å medvirke til NITOs lønnsstatistikk.

Tredje ledd overføres til § 3-1 3. ledd.

...

Til protokollen

• ...

• Begrepet medlem eller arbeidstaker erstatter ingeniør / tekniker i hele overenskomsten så langt det passer.

• Ad. endring pkt. 1.1 første ledd og fjerning av 1-4 til 1-7.

Endringen er redaksjonell og innebærer ingen endring av overenskomstens virkeområde. Partene er enige om [at] utdanningskravet i pkt. 1-4 til 1-7 i overenskomsten av 2012 er minimumsgrenser som ikke utelukker ingeniører/teknologer med høyere utdanning.»

(14) I Tariffnytt fra NHO til medlemsbedrifter bundet av Overenskomsten mellom NHO og NITO het det blant annet:

«TARIFFREVISJONEN 2014 MELLOM NHO OG NITO

NHO og landsforeningene er enige med NITO om ny Hovedavtale og Overenskomst. Avtalen omfatter 1400 bedrifter i ulike bransjer.

Avtaleverket med NITO forutsetter at flest mulig problemstillinger løses lokalt mellom bedriften og ingeniørene, for eksempel gjennom særavtaler.

Overenskomsten 2014 - 2016

Vedlagte forhandlingsprotokoll viser endringer i overenskomsten av 2012. En fullstendig overenskomst er under utarbeidelse og vil bli lagt ut på NHOs tariffbase.

Hva er nytt?

- Overenskomsten med NITO kan kreves for alle NITOs medlemmer som har utdanning innenfor ingeniør- og teknologområdet – også medlemmer som for eksempel har mastergrad innen teknologiske fag.
- ...
- NITO utarbeider fortsatt lønnsstatistikk for sine medlemmer, men de sentrale vurderingskriteriene er økonomi, produktivitet, konkurransevne mv.»

- (15) Oskar Rønbeck fra NHO og Lene Ståhl fra NITO skulle gå gjennom overenskomsten for å endre «ingeniør/tekniker». I e-post 9. november 2014 til Ståhl skrev Rønbeck:

«-jeg har rettet opp overenskomsten slik du foreslår. (versjon 2)

Skal se på vedleggene i morgen.

Har litt problem med hvordan vi skal erstatte «ingeniør/tekniker» slik at tekstene blir gode. Å skrive «medlemmer av NITO» hele veien virker litt slitsomt – protokollen viser til at man også kan bruke «arbeidstaker» så langt det passer».

Jeg har laget en alternativ tekst som inneholder «arbeidstaker» i kapittel 2. Se på det så tar vi en prat.»

- (16) I e-post fra Rønbeck 16. november til Ståhl og Tom Helmer Christoffersen, som hadde vært forhandlingsleder i NITOs delegasjon, uttales blant annet:

«Her er et nytt utkast basert på tilbakemeldingene fra Lene.

Problem:

Når vi skal bytte ut «ingeniører/teknikere» med «arbeidstaker» og «medlem» så langt det «passer», så er det litt komplisert.

Her er det grunn til å være forsiktig – særlig ser jeg på 3-1 og 3-2 som kan gi et helt annet meningsinnhold. Jeg oppfatter protokollen at dersom vi ikke blir enige om hva som «passer», så blir gammel tekst stående. Spørsmålet er om vi skal begrense oss denne gangen og heller tar en full gjennomgang av tekstene i forbindelse med tariffrevisjonen 2016?

Jeg har gjort noen endringer så langt jeg kan forsvare det, men kan ikke gå lengre uten en runde med forhandlingsutvalget og da tar det tid.»

- (17) I svar fra Christoffersen samme dag het det:

«Vi skal ha et møte i FU på tirsdag. Da diskuterer vi dette. Vil tro at det finnes andre avtaler hvor det står «medlemmer av» og som vi kan se på. ...»

- (18) Rønbeck svarte dagen etter i e-post:

«Fint.

I NHOs tariffavtaler er det ikke vanlig å skrive «medlemmer av» selv om alle overenskomster omfatter forbundets «medlemmer» til enhver tid.

Dette følger av tariffsystemet. Språklig sett er det likevel vanlig i tekstene å skrive «arbeidstaker» eller «medarbeider» fordi overenskomstene gjelder mellom «arbeidsgiver» og «arbeidstaker» og bygger på den individuelle arbeidskontrakten.

Se i NHOs tariffbase – det er lite bruk av uttrykket «medlem av...».

Selv om NHO gikk med på å endre omfangsbestemmelsen i § 1, så var det ikke meningen å

endre alle tekstene i overenskomsten der det står «ingeniør/tekniker», med mindre man er enige. Tror fortsatt at 2016 kan være en anledning til å rydde i dette?
Innspill mottak med takk – hører fra dere.»

- (19) Det ble 23. februar 2015 avholdt tvistemøte mellom partene om forståelsen av enighetsprotokollen. Protokollen lyder:

«Under arbeidet med redaksjonelle endringer etter overenskomstrevisjonen i 2014 ble det avdekket at partene er uenige om forståelsen av avtalen som ble inngått 23. september 2014. Tvisten gjelder overenskomstens virkeområde.

NITOs anførsler

Under revisjonen aksepterte NHO etter krav fra NITO at begrepet «ingeniør/tekniker» erstattes med «medlemmer av NITO» i overenskomstens omfangsbestemmelse. Begrunnelsen for kravet var behov for presisering av at overenskomsten også omfatter medlemmer med mastergrad. NITO presiserte ved presentasjonen av kravet at endret terminologi måtte gjennomføres i hele avtalen. Partene ble enige om følgende tekstendring:

Tidligere tekst:

1-1 Virkeområde

Denne overenskomst gjøres etter krav fra NITO eller NHO gjeldende for medlemmer av NITO for de i bedriften ansatte ingeniører/teknikere i funksjonærstillinger jfr. punkt 1-4 til 1-6.

Ny tekst i henhold til protokollen:

1.1. Virkeområde

1. ledd utgår og erstattes med: Denne avtalen gjøres etter krav fra NITO eller NHO gjeldende for medlemmer av NITO som er ansatt i funksjonærstillinger i bedrifter tilsluttet NHO.

Partene kom videre til enighet om at punktene 1-4 til 1-7, som presiserer utdanningskrav, fjernes fra overenskomsten.

Endringene vedrørende overenskomstens virkeområde er kommentert slik i felles protokollførrel:

Begrepet medlem eller arbeidstaker erstatter ingeniør/tekniker i hele overenskomsten så langt det passer.

Ad. endring pkt. 1.1 første ledd og fjerning av 1-4 til 1-7.

Endringen er redaksjonell og innebærer ingen endring av overenskomstens virkeområde. Partene er enige om at utdanningskravet i pkt. 1-4 til 1-7 i overenskomsten av 2012 er minimumsgrenser som ikke utelukker ingeniører/teknologer med høyere utdanning.

Den redaksjonelle gjennomgangen for å endre begrepet ingeniør/tekniker til medlem eller arbeidstaker ble gjennomført i samarbeid mellom NHOs forhandlingsleder og sekretær for NITOs forhandlingsutvalg, i tråd med vanlig praksis. Mot slutten av dette arbeidet reiste NHO innsigelser mot at overenskomstens 3-1, 2. ledd og 3-2, 5. ledd, skulle omfatte NITO-medlemmer med utdanning over bachelornivå. NITO hevder at dette er i strid med enigheten som ble oppnådd under revisjonen.

NITO anfører at endringen i overenskomstens pkt. 1.1 første ledd er en presisering og ikke en realitetsendring. Dette fremgår klart av partenes felles protokolltilførsel og understøttes av at NHO aldri har reist innvendinger mot at overenskomsten gjøres gjeldende for NITO-medlemmer med mastergrad. Uenighet vedrørende overenskomstens virkeområde har utelukkende vært knyttet til tolkning av funksjonærbegrepet. Dette innebærer at hele avtalen, som tidligere, omfatter medlemmer av NITO med minimum utdanning som beskrevet i 2012-overenskomstens pkt. 1-4 til 1-7.

NITO anfører videre at en endring av overenskomstens virkeområde uansett må ha virkning for hele avtalen med mindre unntak er uttrykkelig avtalt. Avtalerevisjonen 2014 ble avsluttet under forutsetning av at gjenstående endringer var av redaksjonell art og at begrepet medlem eller arbeidstaker skulle erstatte ingeniør/tekniker i hele overenskomsten så langt det passet språklig.

På spørsmål fra NHO bekreftet NITO at saken ville bli tatt videre til arbeidsretten hvis enighet ikke ble oppnådd.

NHOs anførsler:

1.

NHO bestrider at endring av virkeområdet i pkt. 1-1 fra «ingeniører/teknikere» til «medlemmer av NITO» innebærer at alle øvrige bestemmelser med «ingeniører/teknikere» i overenskomsten endres tilsvarende. NHO viser til at anførselen er i strid med NITOs egne krav som dannet utgangspunktet for forhandlingene.

På bakgrunn av NITOs krav, hevder NHO at det var en felles uttrykkelig forutsetning for endring av kap 1-1 at dette ikke berørte de øvrige bestemmelser.

2.

NHO vil hevde at protokolltilførselen kulepunkt tre, første setning må sees i lys av overnevnte og den tar derfor bare stilling til pkt. 1.1 og fjerning av utdanningskravene fra Kap. 1. Den tar ikke stilling til konsekvenser for øvrige bestemmelser i overenskomsten.

3.

NHO er ukjent med at NITO har fremmet avtalekrav på stillinger som faller utenfor virkeområdet til overenskomsten. NHO har derfor ikke hatt foranledning til reise innvendinger mot eventuelle krav om at overenskomsten er gjort gjeldende for NITO-medlemmer med mastergrad. Slike krav ville i så fall være tariffstridig. Dette var overhode ikke tema under forhandlingene.

4.

NHO bestrider at partene var enige om å fjerne utdanningskravene fra overenskomsten. NHO viser her til protokolltilførsel kulepunkt tre, annen setning, hvor utdanningskravene i overenskomsten av 2012 er tatt inn. Dette var i henhold til tekstforslag fra NITO.

5.

NHO hevder at protokolltilførsel kulepunkt to er begrenset til redaksjonelle endringer og ikke omfatter realitetsendringer i forhold til overenskomsten av 2012.

NITOs krav om at overenskomstens 3-1, 2. ledd og 3-2, 5. ledd skal endres, er en realitetsendring i forhold til overenskomsten av 2012. Dette faller derfor utenfor protokolltilførselen.

NHO vil dessuten hevde at partene må bli enige i hvert enkelt tilfelle om hva som «passer» - også når det gjelder språklig tekst. I motsatt fall gjelder gammel tekst.

6.

NHO mener partene i etterkant har foreslått endring av tekstene i overenskomsten under forutsetning om enighet om alt. Ettersom det er uenighet om de to nevnte bestemmelsene, tar NHO forbehold om at det heller ikke foreligger enighet om redigering av de øvrige bestemmelsene. NHO mener at prosessen må gjennomgås på nytt med mindre partene blir enige om noe annet.

7.

For øvrig viste NHO til at bedriftene ennå ikke har mottatt redigert overenskomst av 2014 og at dette er en beklagelig situasjon.

Konklusjon:

Partene konstaterte at man ikke oppnår enighet. »

- (20) NITO tok ut stevning for Arbeidsretten 2. juni 2015. Tilsvar ble inngitt 19. juni 2015. Det ble 2. oktober 2015 avholdt nytt tvistemøte mellom partene for å klargjøre uenigheten.

Protokollen lyder:

«Partene er enige om å erstatte begrepet ingeniør/tekniker med medlem eller arbeidstaker i hele overenskomsten med unntak av i punkt 3-1 annet ledd og 3-2 femte ledd.

Partene er uenige om hvorvidt 2014-overenskomstens pkt. 3-1 annet ledd og pkt. 3-2 femte ledd også omfatter ingeniører/teknologer med høyere utdanning.

For å gjøre overenskomsten av 2014 klarere, har partene kommet til enighet om at utdanningskravene i overenskomsten av 2012 tas inn som nytt bilag 7 og at følgende endring gjennomføres i overenskomstens pkt. 1-1 Virkeområde.

Nytt annet ledd:

Partene er enige om at utdanningskravet i pkt. 1-4 til 1-7 i overenskomsten av 2012 er minimumsgrenser som ikke utelukker ingeniører/teknologer med høyere utdanning, se bilag 7.»

- (21) Hovedforhandling ble avholdt 15. og 16. desember 2015. To partsrepresentanter og åtte vitner avga forklaring. Dom har på grunn av ferieavvikling ikke blitt avsagt innen fire uker etter avslutning av hovedforhandling, jf. arbeidstvistloven § 56 andre ledd.
- (22) **Partenes påstandsgrunnlag og påstander**
- (23) *NITO – Norges Ingeniør- og Teknologorganisasjon* har i korte trekk anført:
- (24) Overenskomsten punkt 3-3 andre ledd og punkt 3-2 femte ledd omfatter ingeniører/teknikere med utdanning ut over bachelornivå.
- (25) Partene ble i forhandlingene om ny overenskomst for perioden 2014–2016 enige om en ny ordlyd i punkt 1-1, virkeområde, første ledd. Ordlyden er klar; den gjelder for «medlemmer av NITO som er ansatt i funksjonærstillinger i bedrifter tilsluttet NHO». Prinsipalt gjøres det gjeldende at endringen i overenskomsten var en avtalefestning av praksis. Det fremgår av enighetsprotokollen at endringen i punkt 1-1 første ledd var redaksjonell, og at den ikke innebar en endring av overenskomstens virkeområde.
- (26) Tariffhistorien viser at utdanningskravene har vært minimumskrav, og at avtalen i praksis har omfattet alle NITOs medlemmer i tariffbundne bedrifter. Ordlyden støtter dette. NITO har aldri opplevd at organisasjonens medlemslister i de tariffbundne bedrifter er blitt underkjent. Lokale forhandlinger har også omfattet NITO-medlemmer med utdanning ut over bachelornivå. Dersom det blir brudd i lokale forhandlinger, blir NITO sentralt koblet inn. Det har ikke forekommet lokal uenighet for ansatte med mastergrad. NHO har vært kjent med dette og aldri tidligere gjort gjeldende at medlemmer av NITO med utdanning på

masternivå eller høyere ikke har vært omfattet. Det foreligger en stilltiende aksept fra NHOs side. Det vises til ARD 2003 side 175.

- (27) Under enhver omstendighet ble det fra og med 2014 klart at hele overenskomsten gjelder for alle NITOs medlemmer ansatt i funksjonærstillinger. En objektiv forståelse av ordlyden må legges til grunn. Punkt 3-1 andre ledd og punkt 3-2 femte ledd gjelder alle som er omfattet av overenskomsten. Overenskomsten gjelder for «medlemmer av NITO», jf. punkt 1-1 første ledd. Det er ikke avtalt unntak; følgelig kommer de nevnte bestemmelsene også til anvendelse for NITOs medlemmer som har utdanning ut over bachelornivå. Dersom bestemmelsene ikke skulle gjelde alle NITOs medlemmer, hadde NHO foranledning til å ta forbehold om dette. Slikt forbehold er ikke tatt.
- (28) Når ordlyden er klar, kreves det sterke holdepunkter for å legge til grunn en annen forståelse. Slike holdepunkter foreligger ikke. Det vises til ARD 2010 side 211 og ARD 2011 side 51.
- (29) En tariffavtale tilsikter en helhetlig regulering, jf. ARD 1955 side 126. Omfangsbestemmelsen gjelder alle NITOs medlemmer ettersom det ikke er avtalt unntak. Det som ikke uttrykkelig fremgår av avtalen, er ikke avtalt. Dersom det for enkelte bestemmelser i overenskomsten skulle gjelde unntak for ansatte med utdanning ut over bachelornivå, måtte det ha fremgått av punkt 1-1, eventuelt de aktuelle bestemmelser.
- (30) Utdanningskravene i avtalen for perioden 2012–2014 var minimumskrav. Dette fremgår uttrykkelig av kulepunkt tre i protokollen av 22. og 23. september 2014. Ordlyden i kulepunkt tre underbygger hva endringen i punkt 1-1 innebærer.
- (31) Partene ble enige om at «medlem eller arbeidstaker» skulle erstatte «ingeniør/tekniker» i «hele overenskomsten så langt det passer», jf. kulepunkt to. Det ble ikke tatt noe forbehold om at noen bestemmelser skulle unntas. Det er ingen motstrid mellom NITOs forslag til protokollskisse om at «[b]egrepet medlem må erstatte ingeniør/tekniker gjennomgående i hele overenskomsten» og det partene ble enige om i kulepunkt to. Det ville rent språklig ikke passe å erstatte «ingeniør/tekniker» med «medlem» i alle bestemmelsene. Derfor ble partene enige om at «medlem eller arbeidstaker» skulle erstatte «ingeniør/tekniker ... så langt det passer». En redaksjonskomite skulle gjennomgå bestemmelsene i overenskomsten og erstatte «ingeniør/tekniker» med enten «medlem» eller «arbeidstaker». Noen steder ville «medlem» passe, andre steder ville det være mer naturlig å benytte «arbeidstaker». Da NITO første gang ga uttrykk for at «ingeniør/tekniker» skulle byttes med «medlem» «gjennomgående», var ikke dette å oppfatte som et tariffkrav – det var en

diskusjon den andre dagen under forhandlingene, og det refererte til den språklige endringen som måtte gjennomføres som følge av at virkeområdet ble utvidet. Mandatet til redaksjonskomiteen var å foreta språklige tilpasninger. Den hadde ikke fullmakt til å foreta realitetsendringer som innebar at enkelte bestemmelser skulle unntas fra endringen «ingeniør/tekniker» til «medlem eller arbeidstaker».

- (32) Sammenhengen mellom bestemmelsene om lokale forhandlinger i overenskomsten kapittel 3 taler for at alle delbestemmelsene gjelder for alle NITOs medlemmer som er omfattet av overenskomsten. Det gir ingen mening at punkt 3-1 andre ledd og punkt 3-2 femte ledd ikke skal gjelde for ingeniør/tekniker med utdanning ut over bachelornivå.
- (33) Etterfølgende opptreden fra NHOs side underbygger at partene ikke ble enige om å unnta enkelte bestemmelsene fra endringen «ingeniør/tekniker» til «medlem/arbeidstaker». Tre dager etter at forhandlingene var avsluttet, sendte NHO ut «Tariffnytt» til medlemsbedrifter som er bundet av overenskomsten. Under punktet «Hva er nytt?» fremgår det uttrykkelig at overenskomsten kan kreves for alle NITOs medlemmer, «også medlemmer som for eksempel har mastergrad innen teknologiske fag». Dersom disse medlemmene var unntatt fra enkelte av bestemmelsene i overenskomsten, ville det vært naturlig at det hadde kommet klart til uttrykk i informasjonen til medlemsbedriftene. Uenigheten om hvorvidt punkt 3-1 andre ledd og punkt 3-2 femte ledd også gjelder for medlemmer med utdanning ut over bachelornivå, er noe NHO har konstruert i ettertid. Det fremstår som om NHO ønsker en omkamp på noe partene ble enige om under forhandlingene.
- (34) Det er nedlagt slik endret påstand:

«Overenskomsten mellom NITO og NHO, gjeldende for perioden 1. juni 2014 til 31. mai 2016, skal forstås slik at pkt 3-1 annet ledd og pkt 3-2 femte ledd også omfatter medlemmer med utdanning ut over bachelornivå.»

- (35) *Næringslivets Hovedorganisasjon* har i korte trekk anført:
- (36) Det bestrides at NITO-medlemmer med utdannelse over bachelornivå falt inn under overenskomstens virkeområde før oppgjøret i 2014. NITO fremmet krav om dette under tariffoppgjøret i 2008, men det ble avvist fra NHO. Partene ble enige om å nedsette et utvalg for å se nærmere på konsekvensene av kravet, men arbeidet kom aldri i gang.
- (37) Det bestrides ikke at det ved enkelte bedrifter tidligere kan ha blitt opprettet overenskomster for NITO-medlemmer med mastergrad. NHO har ikke vært kjent med dette. NHO som tariffpart har ikke mulighet til å se hvilken utdanning de det kreves

overenskomst for, har. Skal praksis tillegges betydning, kreves at den overordnede tariffpart har kjennskap til den. Det er ikke tilfelle i denne saken. Etter at NITO i 2008 hadde fremmet krav om at de med mastergrad skulle omfattes, og dette var avvist fra NHO, var NHOs oppfatning kjent for NITO.

- (38) Ved oppgjøret i 2014 fremmet NITO igjen krav om endring av overenskomstens virkeområde. Partene ble da enige om endring av punkt 1-1, virkeområde, og at punkt 1-4 til 1-7 skulle fjernes. Det fremgår av kulepunkt to i protokollen at begrepet «ingeniør/tekniker» skulle erstattes med «medlem eller arbeidstaker ... så langt det passer». Dette er det sentrale kulepunktet; dersom partene ikke blir enige om hvordan dette skal gjennomføres i overenskomstens bestemmelser, er konsekvensen at teksten i overenskomsten for perioden 2012–2014 og dens materielle innhold blir stående uendret i de ulike bestemmelser. Det er ingen annen løsningsmodell å falle tilbake på. Punkt 3-1 andre ledd og punkt 3-2 femte ledd i overenskomsten for 2014–2016 er følgelig fortsatt begrenset til «ingeniør/tekniker».
- (39) Hvis saksøker skal kunne få medhold, må det være fordi retten mener at partene ble enige om at «ingeniør/tekniker» skulle byttes ut uten unntak. Hvis retten ikke mener det, må saksøkte frifinnes.
- (40) Sentralt i saken er hvordan begrepet «så langt det passer» skal forstås. Forhandlingsforløpet er av avgjørende betydning. NITO fremmet under forhandlingene krav om at begrepet medlem skulle erstatte ingeniør/tekniker «gjennomgående i hele overenskomsten». NHO avviste kravet. Begrunnelsen var at partene ikke hadde gjennomgått og drøftet de enkelte bestemmelsene, og at man derfor ikke hadde oversikt over konsekvensene av en slik endring. Etter drøftinger ble partene enige om å begrense det til «så langt det passer». Sett i lys av forhandlingsforløpet, er det NITO nå krever dom for, identisk med det krav som de fremmet, men som ble avvist av NHO. Resultatet av forhandlingene er at man ikke skulle erstatte «ingeniør/tekniker» med «medlem eller arbeidstaker» alle steder, men bare der det passet. I forhandlingene fikk de noe mindre – det må da bety noe annet enn påstanden i saken.
- (41) Medlemmer av NITO med utdanning ut over bachelornivå omfattes av overenskomsten, men ikke alle bestemmelsene er anvendelige for denne arbeidstakerkategorien. Ordlyden i kulepunkt to om å foreta endring «så langt det passer» støtter saksøktes syn. Punktet ville vært unødvendig dersom alle bestemmelsene i overenskomsten skulle gjelde for ansatte

med utdannelse ut over bachelornivå. Under forhandlingene sikret NHO seg mot materielle endringer.

- (42) Det gjøres gjeldende at det er en realitetsforskjell å erstatte «ingeniør/tekniker» med medlem/arbeidstaker «gjennomgående» i hele overenskomsten og ikke bare «så langt det passer». Dersom NITO mente at omformuleringen ikke innebar en realitetsforskjell sammenliknet med det første kravet, skulle de tilkjenne dette overfor NHO.
- (43) Reelle hensyn støtter saksøktens syn. Kriteriene for lønnsforhandlinger må være de samme for de som utfører samme type arbeid. NITO er det eneste forbundet som har den type garantibestemmelse som det her er tvist om – alle de andre har de «fire» kriteriene. Dersom NITO får medhold, vil det medføre at det blir andre kriterier enn for blant annet TEKNA's medlemmer.

- (44) Det er nedlagt slik påstand:

«Saksøkte frifinnes.»

- (45) **Arbeidsrettens merknader**

- (46) *Arbeidsretten* vil innledningsvis bemerke:

- (47) Spørsmålet for retten er om medlemmer med utdanning ut over bachelornivå omfattes av overenskomsten mellom NITO og NHO punkt 3-1 andre ledd om lokale forhandlinger og punkt 3-2 femte ledd om individuelle forhold. Kapittel 3 har bestemmelser om lønnsvurdering og lønnsregulering. Punkt 3-1 andre ledd har slik ordlyd:

«Lønnsnivået for en bedrifts ingeniører/teknikere skal avpasses etter bedriftsmessige, bransjemessige og lokale forhold under hensyntagen til det alminnelige lønnsnivå for ingeniører/teknikere.»

- (48) Punkt 3-2 femte ledd lyder:

«Ved vurderingen av de individuelle lønninger skal det tas hensyn til så vel den utvikling i ingeniør-/teknikerlønningene generelt som må forventes det enkelte år, som til den endring som er skjedd med hensyn til den enkeltes kompetanse.»

- (49) Virkeområdet for overenskomsten er angitt i punkt 1-1. For perioden 2012–2014 fastsatte punkt 1-1 første ledd at overenskomsten kunne gjøres gjeldende for «ingeniører/teknikere» i funksjonærstillinger, jf. avsnitt 4 ovenfor. Punktene 1-4 til 1-7 hadde bestemmelser om utdanningskrav for «ingeniør/tekniker», jf. avsnitt 5.
- (50) Ved tariffrevisjonen i 2014 ble partene enige om å endre overenskomstens virkeområde. Punkt 1-1 første ledd fikk slik ordlyd:

«Denne avtalen gjøres etter krav fra NITO eller NHO gjeldende for medlemmer av NITO som er ansatt i funksjonærstillinger i bedrifter tilsluttet NHO.»

- (51) Partene var videre enige om at punkt 1-4 til 1-7 skulle utgå. Avslutningsvis i enighetsprotokollen fra forhandlingene 22. og 23. september 2014 ble det inntatt merknader til protokollen. Kulepunkt to og tre er sentrale i saken og har slik ordlyd:
- «• **Begrepet medlem eller arbeidstaker erstatter ingeniør / tekniker i hele overenskomsten så langt det passer.**
 - **Ad. endring pkt. 1.1 første ledd og fjerning av 1-4 til 1-7.**
Endringen er redaksjonell og innebærer ingen endring av overenskomstens virkeområde. Partene er enige om [at] utdanningskravet i pkt. 1-4 til 1-7 i overenskomsten av 2012 er minimumsgrenser som ikke utelukker ingeniører/teknologer med høyere utdanning.»
- (52) Partene har på grunn av denne tvisten ikke blitt enige om den endelige utformingen av overenskomsten for 2014–2016. Den enighet partene kom til ved tariffrevisjonen i 2014, fremgår av den signerte protokollen fra forhandlingene, jf. avsnitt 13 ovenfor.
- (53) Partene er uenige om overenskomsten også før 2014 omfattet medlemmer av NITO med utdanning ut over bachelornivå – det vil si om utdanningskravene i overenskomsten var minimumskrav, eller om de måtte forstås som både minimums- og maksimumsgrenser. Det er ikke nødvendig for Arbeidsretten å gå inn på dette. Påstanden knytter seg til forståelsen av gjeldende overenskomst, og partene er nå enige om at denne i utgangpunktet omfatter medlemmer med utdanning ut over bachelornivå.
- (54) Det fremgår av omfangsbestemmelsen i punkt 1-1 slik denne er kommet til uttrykk i enighetsprotokollen, at overenskomsten gjelder for «medlemmer av NITO som er ansatt i funksjonærstillinger». Kravene til utdanning som tidligere fremgikk av punkt 1-4 til punkt 1-7, er minimumsgrenser. Ordlyden i punkt 1-1 gir ikke holdepunkter for at omfangsbestemmelsen etter 2014 ikke gjelder alle bestemmelsene i overenskomsten, herunder bestemmelsen om lokale forhandlinger i punkt 3-1 andre ledd og individuell lønnsfastsettelse i punkt 3-2 femte ledd.
- (55) Av kulepunkt to i protokollen fremgår at «medlem eller arbeidstaker» skal erstatte ingeniør/tekniker «i hele overenskomsten så langt det passer». Det sentrale spørsmålet er derfor om «så langt det passer» skal forstås slik at partene etter forhandlingene måtte bli enige om hvilke av bestemmelsene som skulle gjelde de med utdanning ut over bachelornivå. Uenigheten ble i forhandlingsmøte mellom partene 2. oktober 2015 presisert til bare å gjelde de to omtvistede bestemmelsene om lokale lønnsforhandlinger i punkt 3-1 andre ledd og individuelle lønnsvurderinger i punkt 3-2 femte ledd, jf. avsnitt 20 foran.

- (56) I spørsmålet om punkt 3-1 andre ledd og punkt 3-2 femte ledd omfatter ansatte med utdanning ut over bachelornivå, har Arbeidsretten delt seg i et flertall og et mindretall.
- (57) Flertallet, dommerne *Wahl, Frogner, Coward, Dragset* og *Eikeland* har kommet til at NITO må gis medhold. Etter flertallets syn må de to omtvistede punktene forstås slik at de også omfatter NITO-medlemmer med utdanning ut over bachelornivå.
- (58) Utgangspunktet er ordlyden. Virkeområdet er i punkt 1-1 angitt å være «medlemmer av NITO som er ansatt i funksjonærstillinger». Det er ikke tatt forbehold i omfangsbestemmelsen eller i de to omtvistede bestemmelsene.
- (59) Etter flertallets syn kan kulepunkt to om at begrepet «medlem eller arbeidstaker» skulle erstatte «ingeniør/tekniker» «så langt det passer» ikke forstås slik at partene etter at forhandlingene var avsluttet, måtte bli enige om i hvilken utstrekning de med utdanning ut over bachelorgrad skulle omfattes av overenskomsten.
- (60) Ved tariffrevisjonen 2014 ble punkt 1-1 om virkeområde endret. Dette hadde vært et krav fra NITO både i 2008 og i 2014. I det første kravet fra NITO 1. juni 2014 var formuleringen at avtalen skulle gjelde for medlemmer som var ansatt i funksjonærstillinger. Det fremkom under bevisførselen at det hadde vært diskusjoner mellom partene om endringen var ment å innebære en utvidelse «sidelengs» til andre akademikergrupper slik som prester, statsvitere mv. NITOs forhandlingsutvalg hadde da forsikret om at det fortsatt var tale om ingeniører og andre med teknisk utdanning som tilfredsstilte minimumskravene, men at det ikke skulle være noen øvre grense.
- (61) Det fremgår av kulepunkt tre at endringen av virkeområde og en fjerning av utdanningskrav var «redaksjonell», og at utdanningskravene var «minimumsgrenser». Dette støtter NITOs anførsel om at endringen i virkeområde var en kodifisering av praksis. Flertallet tar ikke endelig stilling til dette, da det som nevnt ikke er nødvendig for resultatet.
- (62) I den reviderte protokollskissen fra NITO 23. september 2014 var det tatt inn under punktet om endring i virkeområdet at «[b]egrepet medlem må erstatte ingeniør/tekniker gjennomgående i hele overenskomsten», jf. avsnitt 11. I den endelige protokollen ble dette endret til at «[b]egrepet *medlem* eller *arbeidstaker* erstatter *ingeniør / tekniker* i hele overenskomsten så langt det passer».
- (63) Forhandlingsforløpet underbygger etter flertallets syn at forbeholdet om «så langt det passer» må forstås slik at det bare ble lagt opp til en språklig gjennomgang og redigering

etter at forhandlingene var avsluttet. Flertallet legger til grunn at NITOs forslag om å gjennomføre endringen «gjennomgående» siktet til de språklige endringer som var nødvendige som følge av at virkeområdet var endret. Flertallet legger til grunn at det var NITOs forhandlingsdelegasjon som foreslo at endringer skulle gjennomføres «så langt det passer», og at også begrepet «arbeidstaker» – ikke bare «medlem – kunne benyttes. Siktemålet var å gi redaksjonskomiteen tilstrekkelig språklig handlingsrom. Det var ikke naturlig rent språklig å benytte betegnelsen «medlem» alle steder der avtalen benyttet «ingeniør/tekniker». Endringene måtte derfor gjøres «så langt det passer», og begrepet «arbeidstaker» kunne også benyttes. Dette ble tatt inn i kulepunkt to.

- (64) Redaksjonskomiteen besto av Lene Ståhl i NITO og Oskar Rønbeck i NHO. De fikk i oppgave å foreta redaksjonelle endringer av ordlyden – å ta inn «medlem eller arbeidstaker». Den første e-posten fra Rønbeck 9. november 2014, jf. avsnitt 15, underbygger at det kun var en redaksjonell og språklig gjennomgang. Han viser til at det kan virke «litt slitsomt» å benytte «medlemmer av NITO» hele veien. Han hadde derfor også benyttet «arbeidstaker», som protokollen også anga som alternativ til «ingeniør/tekniker». Slik partene la opp gjennomgangen, underbygger at det ikke var tale om å gjennomføre en etterfølgende gjennomgang med sikte på å avklare og bli enige om overenskomstens virkeområde for NITOs medlemmer med utdanning ut over bachelornivå. En utvidelse av virkeområdet hadde vært et av kravene fra NITO i forhandlingene, noe de hadde grunn til å oppfatte at man var enige om.
- (65) I Tariffnytt fra NHO til medlemsbedrifter som var bundet av overenskomsten med NITO fremkom det under «Hva er nytt?» at overenskomsten kunne gjøres gjeldende for alle NITOs medlemmer innenfor ingeniør- og teknologiområdet, også de som eksempelvis har mastergrad.
- (66) Flertallet legger på bakgrunn av bevisførselen til grunn at de omtvistede bestemmelsene i punkt 3-1 andre ledd og 3-2 femte ledd ikke var tema under forhandlingene. Forhandlingsdirektør i NHO, Rolf Negård, ga under hovedforhandlingen uttrykk for at dette er garantibestemmelser som ikke finnes i andre tariffområder, og at det var utenkelig at NITO skulle fått gjennomslag for et krav om at bestemmelsene også skulle gjelde for medlemmer med mastergrad. TEKNA organiserer hovedtyngden av ingeniører med mastergrad, og NHOs overenskomst med TEKNA har ikke tilsvarende bestemmelser. Dette vil derfor innebære en forskjell i lønnsforhandlingene for grupper med samme utdanning. Dersom dette var et sentralt punkt for NHO – og bestemmelser de ikke ønsket

at skulle få anvendelse for NITOs medlemmer med utdanning ut over bachelornivå – hadde NHO en oppfordring til å klargjøre sitt syn på dette punkt under forhandlingene. Bevisførselen gir ikke støtte for at det ble gjort. NITOs krav om utvidelse av virkeområde var kjent fra forhandlingene i 2008, og kravet var oversendt i god tid før forhandlingene. NHO hadde derfor mulighet til i forkant av forhandlingene å ta stilling til konsekvensene av at overenskomsten ble utvidet, og eventuelt ta uttrykkelig forbehold dersom det var bestemmelser de mente ikke skulle få anvendelse for denne gruppen.

- (67) For NITO, som hadde fått gjennomslag for en endring av virkeområdet, måtte det fremstå som en naturlig konsekvens av endringen at denne gjaldt alle medlemmene som nå var omfattet av overenskomsten, også for lønnsforhandlinger. Etter flertallets syn hadde derfor ikke NITO noen oppfordring til å søke ytterligere klargjøringer i en situasjon der partene var blitt enige om at virkeområdet var utvidet.
- (68) Den forståelse NHO har gitt uttrykk for, ville dessuten medført at forhandlingene om utvidelsen av overenskomstens virkeområde, og dermed i hvilken grad NITO rent faktisk hadde fått gjennomslag for kravet, i realiteten ville skjedd under fredsplikt. At dette var noe partene var enige om, fremstår ikke som en naturlig forståelse av forhandlingsforløpet, informasjonen fra NHO i Tariffnytt og den umiddelbare kontakten mellom partene om endringene i overenskomstens tekst.
- (69) Flertallet er på denne bakgrunn kommet til at punkt 3-1 andre ledd og 3-2 femte ledd får anvendelse for NITOs medlemmer med utdanning ut over bachelornivå.
- (70) Mindretallet, dommerne *Solberg* og *Thuve*, har kommet til NHO må frifinnes. Etter mindretallets syn må forbeholdet om at endringen av virkeområdet skulle gjennomføres «så langt det passer», forstås slik at partene skulle foreta en reell gjennomgang i ettertid. Det var ikke kun en språklig og redaksjonell gjennomgang.
- (71) NITO hadde krevd at begrepet «medlem» skulle erstatte «ingeniør/tekniker» «gjennomgående» i hele overenskomsten. Dette kravet fikk de ikke gjennomslag for; de fikk noe mindre. Endringene skulle gjennomføres «så langt det passer». Konsekvensen av at NITO får medhold, vil i realiteten være at de oppnår det de fremmet krav om under forhandlingene, men som ble avvist fra NHO. Forbeholdet om at endringen skal foretas «så langt det passer», har en realitet – det var opp til partene i ettertid å bli enige om gjennomføringen av utvidelsen og i hvilken utstrekning de med utdanning ut over bachelornivå skulle omfattes.

- (72) Som NHO også har påpekt, var det under forhandlingene ikke mulig for NHO å overskue konsekvensene av at virkeområdet ble endret. Det ble derfor tatt forbehold om gjennomføring «så langt det passer». Dersom partene i ettertid ikke ble enige om at en bestemmelse skulle få anvendelse for de med utdanning ut over bachelornivå, er konsekvensen at ordlyden fra 2012-avtalen gjelder. Det er ikke uvanlig at parter tar et forbehold om denne form for etterfølgende gjennomgang og enighet. Ordlyden i kulepunkt to, «så langt det passer», understreker at partene ikke var enige om en utvidelse av alle bestemmelsene – det var kun i den utstrekning partene i ettertid ble enige om at det passet.
- (73) Dommen er avsagt med slik dissens som fremgår foran.

SLUTNING

Overenskomsten mellom NITO – Norges Ingeniør- og Teknologorganisasjon og Næringslivets Hovedorganisasjon, gjeldende for perioden 1. juni 2014 til 31. mai 2016, skal forstås slik at punkt 3-1 andre ledd og punkt 3-2 femte ledd også omfatter medlemmer med utdanning ut over bachelornivå.

Jakob Wahl (sign.)

Marit B. Frogner (sign.)

Kirsti Coward (sign.)

Lise Dragset (sign.)

Terje Solberg (sign.)

Sigve Eikeland (sign.)

Axel Thuve (sign.)

Riktig utskrift bekreftes: